TA’LIMDA XALQARO STANDARTLAR VA PSIXOLOGIK XIZMAT INTEGRATSIYASI

Karatayeva Luiza Uktamovna
Chirchiq davlat pedagogika universiteti
Pedagogika fakulteti
Psixologiya kafedrasi o‘qituvchisi

Annotatsiya: ushbu maqolada ta’lim tizimida xalqaro standartlar va psixologik xizmat integratsiyasining nazariy hamda amaliy jihatlari tahlil qilinadi. Tadqiqotda pedagogik faoliyatni standartlashtirish jarayonida psixologik xizmatning roli, uning o‘qituvchilar va o‘quvchilarning psixologik barqarorligi, motivatsiyasi hamda kasbiy rivojlanishiga ta’siri yoritiladi. Shuningdek, xalqaro ta’lim standartlarini joriy etish jarayonida yuzaga keladigan psixologik muammolar va ularni bartaraf etish mexanizmlari aniqlanadi. Natijalar psixologik xizmatni ta’lim standartlari bilan integratsiyalash samarali ta’lim muhitini shakllantirishda muhim omil ekanligini ko‘rsatadi.
Kalit so‘zlar: ta’lim tizimi, xalqaro standartlar, psixologik xizmat, integratsiya, kasbiy rivojlanish, motivatsiya, pedagogik jarayon

Аннотация. В данной статье анализируются теоретические и практические аспекты интеграции международных стандартов образования и психологической службы. Рассматривается роль психологической поддержки в процессе стандартизации педагогической деятельности, а также её влияние на психологическую устойчивость, мотивацию и профессиональное развитие учителей и учащихся. Особое внимание уделяется психологическим трудностям, возникающим при внедрении международных стандартов, и механизмам их преодоления. Результаты исследования подтверждают, что интеграция психологической службы с образовательными стандартами является важным фактором повышения эффективности образовательного процесса.
Ключевые слова: образовательная система, международные стандарты, психологическая служба, интеграция, профессиональное развитие, мотивация

Abstract. This article examines the theoretical and practical aspects of integrating international educational standards with psychological services within the education system. The study highlights the role of psychological support in the process of standardizing pedagogical activity and its impact on teachers’ and students’ psychological stability, motivation, and professional development. Particular attention is given to psychological challenges arising during the implementation of international standards and the mechanisms for overcoming them. The findings indicate that the integration of psychological services with educational standards plays a crucial role in enhancing the effectiveness of the educational environment.
Keywords: education system, international standards, psychological services, integration, professional development, motivation.

KIRISH

Zamonaviy ta’lim tizimi global integratsiya jarayonlari, xalqaro standartlarning joriy etilishi hamda pedagogik faoliyatni unifikatsiya qilish tendensiyalari bilan tavsiflanib, o‘zining mazmuni, shakli va boshqaruv mexanizmlarini tubdan yangilamoqda. Ushbu jarayon ta’lim sifatini oshirish, inson kapitalini rivojlantirish va ta’lim xizmatlarining xalqaro miqyosdagi raqobatbardoshligini ta’minlashga qaratilgan bo‘lib, o‘quvchilarning global kompetensiyalarini shakllantirishni ustuvor vazifa sifatida belgilaydi. Natijada o‘qituvchilarning kasbiy faoliyatiga qo‘yilayotgan talablar sezilarli darajada murakkablashib, ularning faqat bilim beruvchi emas, balki ta’lim jarayonini strategik boshqaruvchi, reflektiv fikrlovchi va ijtimoiy-psixologik jarayonlarni muvofiqlashtira oluvchi mutaxassis sifatida shakllanishini taqozo etadi (Schleicher, 2018 [1: 34]). Shu bilan birga, xalqaro standartlarni ta’lim tizimiga joriy etish jarayoni faqat metodik va tashkiliy o‘zgarishlar bilan chegaralanmaydi, balki pedagogik jarayonning ichki psixologik mexanizmlariga ham chuqur ta’sir ko‘rsatadi. Ta’limning kompetensiyaga asoslangan modeli,

natijadorlikka yo‘naltirilgan baholash tizimlari va o‘quv faoliyatining individuallashtirilishi o‘qituvchilar va o‘quvchilarning psixologik holati, motivatsion tizimi hamda kasbiy identifikatsiyasini qayta shakllantiradi. Bu esa o‘z navbatida ta’lim jarayonida yangi psixologik muammolar, moslashuv qiyinchiliklari va professional stress omillarining yuzaga kelishiga sabab bo‘ladi (Hargreaves & Fullan, 2012 [2: 67]). Ta’lim tizimida xalqaro standartlarning tatbiqi o‘qituvchilar va o‘quvchilarning psixologik moslashuvini talab etadigan murakkab va ko‘p bosqichli jarayon sifatida namoyon bo‘ladi. Ushbu jarayonda o‘qituvchilar yangi pedagogik rollarni egallashga, o‘z faoliyatini qayta tashkil etishga va doimiy ravishda o‘z ustida ishlashga majbur bo‘ladi. Bunday o‘zgarishlar esa ularning kasbiy o‘zini anglash darajasi, ichki motivatsiyasi va reflektiv qobiliyatlari bilan bevosita bog‘liqdir. Shu jihatdan, ta’lim tizimidagi transformatsion jarayonlarning muvaffaqiyati ko‘p jihatdan psixologik omillarni hisobga olish darajasiga bog‘liq ekanligi yaqqol namoyon bo‘ladi.

Mazkur sharoitda psixologik xizmat ta’lim tizimida strategik ahamiyat kasb etuvchi muhim institut sifatida shakllanadi. Psixologik xizmatlar o‘qituvchilarning kasbiy stressini kamaytirish, o‘zgarishlarga moslashuv jarayonini optimallashtirish va reflektiv faoliyatini rivojlantirish orqali xalqaro standartlarning samarali joriy etilishiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Shu bilan birga, ular o‘quvchilarning psixologik rivojlanishini qo‘llab-quvvatlash, ijtimoiy moslashuvini ta’minlash hamda ta’limga bo‘lgan motivatsiyasini mustahkamlash orqali pedagogik jarayonning umumiy samaradorligini oshirishga xizmat qiladi (OECD, 2019 [3: 51]).

Bundan tashqari, psixologik xizmatning ta’lim tizimidagi roli faqat yordamchi funksiyalar bilan cheklanmaydi, balki u pedagogik jarayonni inson omili nuqtai nazaridan boshqarish, o‘qituvchilar va o‘quvchilarning ehtiyojlarini aniqlash hamda ta’lim muhitida sog‘lom psixologik iqlimni shakllantirishga qaratilgan kompleks faoliyatni o‘z ichiga oladi. Shu sababli, psixologik xizmat va xalqaro ta’lim standartlari o‘rtasidagi integratsiya zamonaviy ta’lim tizimining barqaror rivojlanishini ta’minlovchi muhim omil sifatida qaraladi.

Mazkur maqolaning asosiy maqsadi ta’lim tizimida xalqaro standartlar va psixologik xizmat integratsiyasining nazariy asoslarini chuqur tahlil qilish, ularning o‘zaro bog‘liqligini aniqlash hamda ushbu integratsiyani pedagogik amaliyotda samarali qo‘llash mexanizmlarini ishlab chiqishdan iboratdir. Shu bilan birga, tadqiqot ta’lim tizimida psixologik yondashuvlarning ahamiyatini asoslash va xalqaro standartlarni joriy etishda inson omilining ustuvorligini ilmiy jihatdan ko‘rsatishga qaratilgan.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Ta’lim tizimida xalqaro standartlar va psixologik xizmat integratsiyasini o‘rganishga bag‘ishlangan zamonaviy ilmiy tadqiqotlar ushbu jarayonning murakkab, ko‘p bosqichli va tizimli xarakterga ega ekanligini ko‘rsatadi. Mazkur yo‘nalishdagi izlanishlar shuni tasdiqlaydiki, ta’lim sifatini oshirish va xalqaro darajada raqobatbardosh tizimni shakllantirish faqat normativ-huquqiy hujjatlar yoki metodik yangilanishlar bilan emas, balki inson omilini chuqur hisobga olish orqali amalga oshiriladi. Shu nuqtai nazardan, psixologik xizmatning ta’lim standartlari bilan uyg‘unlashuvi muhim ilmiy va amaliy ahamiyat kasb etadi.

Leithwood va Jantzi (2005 [4: 61]) ta’lim tizimidagi o‘zgarishlarni boshqarish masalalarini tahlil qilib, o‘qituvchilarning kasbiy faoliyatida yuzaga keladigan transformatsiyalar ularning psixologik tayyorgarligi, liderlik qobiliyatlari va motivatsion tizimi bilan uzviy bog‘liqligini asoslab beradi. Ularning fikricha, xalqaro standartlarni joriy etish jarayonida o‘qituvchilarning psixologik holatini inobatga olmaslik o‘zgarishlarning samaradorligini pasaytirishi mumkin, shu sababli psixologik qo‘llab-quvvatlash tizimi ta’lim islohotlarining ajralmas qismi sifatida qaralishi zarur.

Timperley (2011 [5: 83]) o‘qituvchilarning kasbiy rivojlanishi va o‘quv natijalari o‘rtasidagi bog‘liqlikni o‘rganib, samarali pedagogik faoliyat reflektiv tahlil, o‘z-o‘zini baholash va uzluksiz o‘rganish jarayonlariga asoslanishini ta’kidlaydi. Ushbu yondashuv psixologik xizmatning o‘qituvchilarning kasbiy o‘sishini qo‘llab-quvvatlashdagi rolini yanada kuchaytiradi, chunki aynan psixologik xizmat reflektiv faoliyatni tizimli ravishda tashkil etishga yordam beradi.

Day va Sammons (2016 [6: 102]) o‘qituvchilarning professional rivojlanishini ijtimoiy va psixologik kontekstda tahlil qilib, ta’lim muhitidagi ijobiy psixologik iqlim, ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash

va kasbiy hamkorlik o‘qituvchilarning samarali faoliyat yuritishida hal qiluvchi omil ekanligini ko‘rsatadi. Bu esa o‘z navbatida psixologik xizmatning ta’lim muassasasida ijtimoiy-psixologik muhitni shakllantirishdagi strategik ahamiyatini asoslaydi.

Wentzel (2010 [7: 29]) o‘quvchilarning motivatsiyasi va ijtimoiy xulq-atvorini o‘rganib, ta’lim jarayonida psixologik qo‘llab-quvvatlashning mavjudligi ularning akademik natijalari va ijtimoiy moslashuviga bevosita ta’sir ko‘rsatishini aniqlaydi. Ushbu yondashuv xalqaro standartlarni joriy etishda o‘quvchilarning psixologik ehtiyojlarini hisobga olish zarurligini ko‘rsatadi. Umuman olganda, adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, ta’lim tizimida xalqaro standartlarni samarali joriy etish psixologik xizmat bilan uzviy bog‘liq bo‘lib, ushbu integratsiya o‘qituvchilarning kasbiy rivojlanishi, o‘quvchilarning motivatsiyasi va ta’lim muhitining ijtimoiy-psixologik barqarorligini ta’minlashda muhim omil hisoblanadi.

MUHOKAMA

Olingan natijalar ta’lim tizimida xalqaro standartlarni joriy etish jarayoni faqat tashkiliy va metodik o‘zgarishlar bilan cheklanmasligini, balki chuqur psixologik jarayonlar bilan uzviy bog‘liqligini ko‘rsatadi. Amaliy kuzatishlar shuni tasdiqlaydiki, yangi standartlar asosida ishlashga o‘tgan o‘qituvchilar dastlab noaniqlik, ichki qarama-qarshilik va kasbiy ishonchsizlik holatlarini boshdan kechiradi, bu esa ularning faoliyat samaradorligiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Aynan shu bosqichda psixologik xizmatning tizimli yondashuvi o‘qituvchilarning moslashuv jarayonini yengillashtiruvchi muhim omil sifatida namoyon bo‘ladi.

Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, psixologik qo‘llab-quvvatlash mavjud bo‘lgan ta’lim muassasalarida o‘qituvchilar yangi pedagogik talablarni nisbatan tezroq qabul qiladi va ularni amaliyotga joriy etishda kamroq qiyinchiliklarga duch keladi. Bu jarayonda individual maslahatlar, reflektiv mashg‘ulotlar va kasbiy muloqot maydonlari o‘qituvchilarga o‘z tajribasini qayta ko‘rib chiqish, xatolarini anglash va yangi strategiyalarni ishlab chiqish imkonini beradi. Natijada, o‘qituvchilarning kasbiy ishonchi ortadi va ular o‘z faoliyatini yanada ongli ravishda tashkil eta boshlaydi.

Shuningdek, muhokama jarayonida aniqlangan muhim jihatlardan biri shundan iboratki, psixologik xizmat mavjud bo‘lgan ta’lim muhitida ijtimoiy-psixologik iqlim barqarorroq shakllanadi. Bunday muhitda o‘qituvchilar o‘zaro tajriba almashishga, hamkorlikda ishlashga va yangiliklarni sinovdan o‘tkazishga ko‘proq moyil bo‘ladi. Bu esa xalqaro standartlarni joriy etish jarayonining kollektiv xarakter kasb etishiga va uning samaradorligi oshishiga olib keladi.

O‘quvchilar faoliyati tahlili ham psixologik xizmatning integratsiyasi ta’lim natijalariga ijobiy ta’sir ko‘rsatishini tasdiqlaydi. Psixologik qo‘llab-quvvatlash mavjud bo‘lgan muhitda o‘quvchilarning o‘qishga bo‘lgan qiziqishi, ijtimoiy faolligi va o‘zini namoyon qilish darajasi ortadi. Bu esa ularning ta’lim jarayoniga faol jalb etilishiga va o‘quv natijalarining yaxshilanishiga xizmat qiladi.

Bundan tashqari, muhokama natijalari shuni ko‘rsatadiki, psixologik xizmatning samaradorligi uning tizimli va uzluksiz tashkil etilishiga bevosita bog‘liqdir. Agar psixologik qo‘llab-quvvatlash epizodik xarakterga ega bo‘lsa, uning ta’siri qisqa muddatli bo‘lib qoladi, aksincha, doimiy va maqsadli tashkil etilgan psixologik xizmat o‘qituvchilarning uzoq muddatli kasbiy rivojlanishini ta’minlaydi.

Umuman olganda, olib borilgan muhokama natijalari psixologik xizmatni ta’lim tizimining ajralmas qismi sifatida ko‘rish zarurligini ko‘rsatadi. U nafaqat o‘qituvchilar va o‘quvchilarning psixologik holatini qo‘llab-quvvatlaydi, balki ta’lim standartlarini amaliyotga samarali joriy etish, pedagogik jarayonni optimallashtirish va ta’lim muhitida barqaror rivojlanishni ta’minlashga xizmat qiluvchi strategik mexanizm sifatida namoyon bo‘ladi.

XULOSA

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, ta’lim tizimida xalqaro standartlar va psixologik xizmat integratsiyasi pedagogik jarayonning samaradorligini oshirishda hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. Ushbu integratsiya o‘qituvchilarning kasbiy rivojlanishi, motivatsiyasi va psixologik barqarorligini ta’minlash orqali ta’lim sifatini oshirishga xizmat qiladi.

Shu bilan birga, psixologik xizmatning samaradorligi uning tizimli, uzluksiz va individual ehtiyojlarga moslashtirilgan holda tashkil etilishiga bog‘liq ekanligi aniqlanadi. Psixologik qo‘llab-quvvatlash, reflektiv yondashuv va ijtimoiy hamkorlikni integratsiyalash orqali ta’lim tizimida barqaror va samarali rivojlanish muhitini yaratish mumkin.

Mazkur tadqiqot ta’lim tizimini modernizatsiya qilish jarayonida psixologik xizmatning strategik ahamiyatini ilmiy asosda tasdiqlaydi hamda ushbu yo‘nalishda kelgusidagi ilmiy izlanishlar uchun nazariy va amaliy asos yaratadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YHATI

1. Goleman, D. (1995). Emotional intelligence: Why it can matter more than IQ. New York, NY: Bantam Books.
2. Hargreaves, A., & Fullan, M. (2012). *Professional capital: Transforming teaching in every school*. Teachers College Press.
3. Karatayev, Luiza. (2025). AXBOROTLASHGAN TA’LIM SHAROITIDAOLIYTA’LIMMUASSASALARI PEDAGOGLARININGKREATIVSALOHIYATINI RIVOJLANTIRISH XORIJIYPEDAGOGLARTALQINIDA.. 10.5281/zenodo.14845146.
4. Karatayev, Luiza. (2025). PSYCHOLOGICAL DEVELOPMENT CHARACTERISTICS IN THE EARLY STAGES OF ONTOGENESIS. Journal of Applied Science Technology & Humanities. 15. 272–274..
5. Karatayev, Luiza. (2025). PSYCHOLOGICAL DEVELOPMENT CHARACTERISTICS IN THE EARLY STAGES OF ONTOGENESIS. Journal of Applied Science Technology & Humanities. 15. 272–274..
6. Karatayev, Luiza. (2025). TAFAKKURNING PSIXOLOGIK MEXANIZMLARI. IQRO. 19. 382-384..